

تحلیل مضمون مفاهیم معنویت و خود سازی از منظر رهبر معظم انقلاب در سخنرانی‌های سالیانه ۱۴ خرداد و تاثیر آن در پیشبرد اهداف بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

نویسندگان: حسین اسفندیار^۱

محمدجوادفتحی^۲

فصلنامه (علمی-تخصصی) مطهر، سال پانزدهم، شماره ۴۷، زمستان ۱۳۹۷

چیده

مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب به مسائلی از جمله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی اشاره داشته و مضاف اینکه بر اهمیت و ضرورت تداوم و کاربست نظریه نظام انقلابی در پیشبرد اهداف گام دوم انقلاب اسلامی تاکید کرده‌اند. لذا با توجه با اهمیت نظریه نظام انقلابی، هدف مقاله حاضر تحلیل مضمون واژه‌های خودسازی و جامعه‌پردازی در بیانات مقام معظم رهبری در سخنان ۱۴ خرداد(به عنوان مراسم سالگرد رحلت امام خمینی) است. سوال اصلی پژوهش این است که مفاهیم خودسازی و جامعه‌پردازی دارای چه مولفه‌ها و شاخص‌هایی است و تاثیر آن بر تداوم نظام انقلابی و در نهایت تمدن‌سازی چیست؟ فرضیه تحقیق بر این امر استوار است که تحقق نظام انقلابی در وهله اول تابعی از وجود روحیه انقلابی می‌باشد و در مرحله بعد جهت تقویت این مقوله نیاز به خودسازی و جامعه‌پردازی در کشور است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که استخراج شاخص‌های خودسازی و جامعه‌پردازی در اندیشه‌های مقام معظم رهبری و کاربست آن می‌تواند نقش پیش برنده‌ای در تکامل و تداوم نظریه نظام انقلابی و همچنین رسیدن به مرحله تمدن‌سازی دارد. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی است و داده‌ها نیز از طریق روش کتابخانه‌ای گردآوری شده‌اند.

واژگان کلیدی: تحلیل مضمون، خودسازی، معنویت گرایی، بیانیه گام دوم

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد اندیشه سیاسی در اسلام، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات (نویسنده مسئول)،

hesfand@chmail.ir

F.mjavad@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری علوم سیاسی، گرایش آینده پژوهی، دانشگاه شاهد،

انقلاب اسلامی ایران در حالی چهلمین سالگرد پیروزی خود را پشت سر گذاشت و قدم در دهه پنجم حیات که اگر چه دشمنان مستکبرش گمانهای باطلی در سر داشتند اما دوستانش در سراسر جهان، امیدوارانه آنرا در گذر از چالش و به دست آوردن پیشرفت های خیره کننده، همواره سربلند دیده اند. در چنین نقطه عطفی، رهبر حکیم انقلاب با صدور بیانیه گام دوم انقلاب و برای ادامه این راه روشن، به تبیین دستاوردهای شگرف چهار دهه گذشته پرداخته و توصیه های اساسی به منظور جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ ارائه فرمودند. بیانیه گام دوم انقلاب تجدید مطلعی است خطاب به ملت ایران و به ویژه جوانان که به مثابه منشوری برای دومین مرحله خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی خواهد بود و فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی را رقم خواهد زد. این گام دوم، انقلاب را به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع ولایت عظمی ارواحنا فداء هست نزدیک خواهد کرد. لذا ما باید در گام دوم انقلاب از آنجایی که مقام معظم رهبری به الگو پردازی از چهل سال اول انقلاب تاکید فرمودند، ما باید گام اول انقلاب و چگونگی شکل گیری این انقلاب و اهداف آن را به طور کامل بشناسیم و لذا برای تحقق این امر باید اندیشه های حضرت امام خمینی رحمه الله را واکاوی کنیم و ریشه های اصلی شکل گیری انقلاب را مورد بررسی قرار دهیم و در حال حاضر که ضعامت و سکان داری این انقلاب به عهده مقام مظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای مد ضله العالی میباشد و ایشان همان اندیشه ای را اتخاذ می که بر مبنای اندیشه ای و تئوریک حضرت امام خمینی رحمه الله میباشد. انقلاب اسلامی ایران به عنوان یک نظریه سیاسی مطرح میباشد و دارای تمام مشخصه های یک نظریه می باشد لذا نباید به اندیشه های سیاسی حضرت امام (ره) و انقلاب اسلامی نگاه سطحی داشت و باید به این نظریه به صورت عمیق پرداخت. امروزه انقلاب اسلامی بعنوان یک تئوریک جهانی تبدیل شده و بسیاری از انقلابها آن را بعنوان الگو قرار میدهند و لذا برای اینکه این انقلاب و آرمانهای آن روز به روز رشد و تسری یابد باید نسبت به گسترش آن صحنه گذاشت و اهداف والای آن را به جامعه جهانی و نسل جوان امروز مطرح کرد. ما در این مقاله برآنیم تا با توجه به روش تحلیل مضمون مولفه های اصلی امام راحل را بر مبنای اندیشه سیاسی را پیدا نموده و نسبت به آن مطالعه و درک بالایی داشته باشیم در این انقلاب ایستایی و سکون وجود ندارد و این توسط رهبران انقلاب اسلامی آینده ادامه دارد و لذا در حال حاضر رهبریت و ضعامت این نظام اسلامی توسط فردی مقتدر و آگاه و مدبر که همواره یار امام راحل بوده است. از زبان معظم له در طی سخنرانیهای ۱۴

خرداد سالیانه مورد بررسی قرار می‌دهیم. همان طوری که میدانیم انقلاب اسلامی ایران در مسیری قرار گرفته است که هرگز رو به زوال و فراموشی قرار نمی‌گیرد، چون انقلاب اسلامی و حضرت امام (ره) که از آن بعنوان یک نظریه پرداز انقلاب اسلامی یاد می‌کنیم باید تا ظهور بقیه الله الاعظم ادامه یابد و زمینه ساز مهدویت و حاکمیت عدل جهانی باشد. اهداف والای امام راحل باید در بین نسل جوان امروز گسترش یابد. جوانها و همه اقشار کم اطلاع نسبت به انگیزه سیاسی الهی امام شناخت کامل پیدا کنند و لذا این حقیقت به ما کمک می‌کند تا به عمق مفاهیم اساسی حضرت امام (ره) پی ببریم و یک شناخت عمیق نسبت به اهداف بنیانگذار این انقلاب و نهضت عظیم پی ببریم. انقلاب اسلامی و تفکر حضرت امام (ره) امروزه محدود به مردم ایران نمی‌باشد و جامعه جهانی مسلمان و برخی کشورهای غیر مسلمان بدنبال تفکرات امام راحل می‌باشند تا بتوانند این افکار را سرلوحه خود در جهت تغییر انقلاب و برچیده شدن نظام جور و ظالم بکار بندند. در حال حاضر مقام مظم رهبری کامل ترین و جامع ترین شخصیت در انقلاب اسلامی می‌باشد تفکرات مقام معظم رهبری شباهتهای زیادی با اندیشه سیاسی حضرت امام (ره) دارد و برای همین سخنرانی‌های ایشان از ارزش و نفوذ بالایی برخوردار می‌باشد. همانطوری که پیامبر بزرگ اسلام تجسم اسلام می‌باشد حضرت امام نیز به تناسب تجسم انقلاب اسلامی می‌باشند و تمام شخصیت‌ها و ویژگی‌های اخلاقی و اعتقادی، سیاسی و علمی در وجود این مرد یزرگ نهاده شده است. سوال اصلی پژوهش این است که مفاهیم خودسازی و جامعه پردازی دارای چه مولفه‌ها و شاخص‌هایی است و تاثیر آن بر تداوم نظام انقلابی و در نهایت تمدن سازی چیست؟ مقاله از سه بخش اصلی تشکیل شده است در بخش اول به تحلیل مضمون مفهوم معنویت و خودسازی در سخنرانی‌های حضرت آیت-الله خامنه ای (مد) می‌پردازیم سپس به بیانیه گام دوم و جایگاه و اهمیت مفهوم معنویت و نقش آن در پیشرفت انقلاب اسلامی پرداخته می‌شود در بخش سوم نتیجه گیری خواهد آمد.

هدف اصلی پژوهش

پژوهش حاضر دو هدف اصلی را دنبال می‌کند:

در گام دوم انقلاب اسلامی خودسازی و معنویت گرایی مقدمه مراحل بعدی از جمله جامعه پردازی و تمدن سازی میباشد و جامعه و دولت اسلامی باید مصداقهای معنویت گرایی و خودسازی را به خوبی بشناسد تا بتواند به مراحل بعدی دست پیدا کند و برای تحقق این موضوع اندیشه های مقام معظم رهبری که در ادامه و تکامل بخش اندیشه ای حضرت امام خمینی رحمه الله میباشد خصوصا در زمینه خودسازی و معنویت گرایی را مورد بررسی قرار دادیم و برای اینکه بتوانیم در گام دوم انقلاب اسلامی به اهداف عالی

انقلاب که همان تمدن سازی و جهانی سازی میباشد برسیم باید مصداقهای معنویت و خودسازی را در جهت جامعه پردازی مورد بررسی قرار دادیم

اندیشه سیاسی و انقلابی حضرت امام خمینی رحمه الله برای تداوم این نهضت حسینی نباید در گذر زمان رو به فراموشی و زوال برود و مقام معظم رهبری به همین خاطر در سخنرانی های مهم و کلیدی خود در ۱۴ خرداد سالیانه به بیان شخصیت و اهداف انقلابی امام رحمه الله میپردازند و لذا ما نیز در این نوشتار سعی داریم تا ذره ای از اهداف و اندیشه امام خمینی و مقام معظم رهبری در جهت تقویت گام دوم انقلاب اسلامی بپردازیم.

روش پژوهش

تحلیل مضمون روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده های کیفی است. این روش، فرایندی برای تحلیل داده های متناسب و داده های پراکنده و متنوع را به داده هایی غنی و تفصیلی تبدیل می کند. تحلیل مضمون صرفاً روش کیفی خاصی نیست بلکه فرایندی است که می تواند در اکثر روش های کیفی به کار رود. به طور ملی تحلیل مضمون روشی است برای دیدن متن، برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتبط، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده نظام مند شخص، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان و یا فرهنگ، تبدیل داده های کیفی به داده های کمی (شیخ زاده، ۱۳۹۰: ۱۵۳)

این پژوهش به لحاظ هدف از نوع بنیادی راهبردی و به لحاظ گردآوری اطلاعات از روش تحلیل مضمون استفاده خواهد کرد. روش انجام این پژوهش تحلیل مضمون خواهد بود. از فنون تحلیلی مناسب در تحقیقات کیفی، تحلیل مضمون است که می توان به خوبی برای شناخت الگوهای موجود در داده های کیفی استفاده کرد.

تحلیل مضمون روشی است که هم برای بیان واقعیت و هم برای تبیین آن به کار می رود. البته بدلیل ماهیت تفسیری تحلیل مضمون، باید به روایی و پایایی آن بیشتر توجه شود و به همین دلیل تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روشهای کیفی، دقت و زمان بیشتری طلب می کند. اگر که انعطاف پذیری، مزیت تحلیل مضمون است اما می تواند عیب نیز باشد زیرا رهنمودهای خاصی برای تحلیل های سطح بالاتر عرضه نمی کند. از این رو پژوهشگر اغلب ناچار است خودش تصمیم بگیرد که به چیزی در داده ها تمرکز کند. عیب دیگر تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش های تحلیل کیفی این است که برخلاف روش های تحلیل روایت با شرح حال نویسی، پژوهشگر نمی تواند حالت تداوم و تناقض موجود میان داده ها را حفظ کند و این تناقض ها و ناهمخوانی های میان داده ها ممکن است نشان داده شود. برخلاف روش های تحلیل گفتمان یا تحلیل محتوا، تحلیل مضمون ساده به پژوهشگر اجازه نمی دهد درباره زبان استفاده شده در متن ادعاهایی کند (شیخ زاده، ۱۳۹۰: ۱۶۵-۱۷۲).

جدول ۱- مراحل تنظیم شبکه مضمونی

مرحله تحلیلی	گام	اقدام
الف) تحویل یا خرد کردن متن	گام اول: کد گذاری	تهیه یک چارچوب کد گذاری تجزیه متن به پاره گفتارها با استفاده از چارچوب کد گذاری
	گام دوم: شناخت مضامین	انتزاع مضامین از پاره گفتارها و تصحیح مضامین
	گام سوم: ساختن شبکه‌های مضمونی	منظم کردن مضامین یافتن مضامین پایه ای باز آرای مضامین پایه ای برای یافتن مضامین سازمان دهنده استخراج مضمون فراگیر باز بینی و تصحیح شبکه های مضمونی
ب) کاوش متن	گام چهارم: توصیف و کشف شبکه های مضمونی	توصیف شبکه اکتشاف شبکه
	گام پنجم: خلاصه کردن شبکه های مضمونی	
ج) یکپارچه سازی اکتشافات	گام ششم: توصیف الگوها	

ضرورت و اهمیت پژوهش

آراء و اندیشه‌های امام خمینی (ره)، به عنوان بنیانگذار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران حایز اهمیت است. تاثیر گزاری فوق العاده اندیشه های معظم له که الهام بخشی آن جهان اسلام را در پی گرفته مورد بررسی ها و تحلیل های مختلفی قرار گرفته است. برخی ها قائل به تفسیر در اندیشه امام در ادوار مختلف حیات ایشان هستند و برخی دیگر با گذشت زمان قرائت های مختلفی از زوایای اندیشه امام مطرح می نمایند. از این رو در توضیح و تفسیر بیانیه گام دوم انقلاب با موضوع خود سازی و روحیه انقلابی، برای تبیین عمیق اندیشه امام، رهبر معظم انقلاب اسلامی منبع شایسته ای و مورد اطمینان است که تلاش می کنیم با محوریت سخنرانی معظم الله در روز رحلت امام خمینی (ره) از سال ۶۹ تا ۹۴ به این موضوع محم معنویت و خود سازی که منجر به ایجاد روحیه انقلابی و انقلابیگری میشود بپردازیم. اندیشه سیاسی آیت الله خامنه ای نیز به عنوان شاگرد و یار وفادار امام خمینی (ره) نقش و جایگاه مهمی دارد. بینش حکیمانه و تجربه عملی رهبری نظام اسلامی در کوران حوادث مختلف در نزدیک به دو دهه، اهمیت توجه به اندیشه ها و آراء سیاسی ایشان را برجسته ساخته است. آراء و

اندیشه‌های سیاسی رهبر معظم انقلاب را می‌توان در حوزه‌های مختلف اندیشه سیاسی بررسی کرد. یکی از حوزه‌های اندیشه سیاسی ایشان تحلیل و توصیف اندیشه‌های امام خمینی (ره) است.

در این بخش از پژوهش به اهمیت و ضرورت مطالعه اندیشه‌های امام خمینی (ره) از دیدگاه رهبر معظم انقلاب می‌پردازیم. رهبر معظم انقلاب اندیشه‌های امام خمینی (ره) را به عنوان یک نقشه کامل برای ادامه پیشرفت نظام سیاسی و انقلاب اسلامی مطرح کرده‌اند. دلایل مطالعه اندیشه‌های امام خمینی (ره) از منظر ایشان جامعیت مکتب امام و ترسیم نقشه انقلاب است و همچنین ایشان به خطرات جدایی مردم از خطوط امام می‌پردازد و آن را خطر جدی معرفی می‌کنند. ضمن اینکه ایشان تأکید می‌نمایند که باید اندیشه امام خمینی (ره) را به عنوان یک شاخص و محور برای رسیدن به اهداف نظام سیاسی و انقلاب اسلامی قرار داد.

در این بخش به اهمیت و ضرورت مطالعه اندیشه‌های امام خمینی از دیدگاه مقام معظم رهبری می‌پردازیم. مقام معظم رهبری اندیشه‌های امام خمینی را بعنوان یک نقشه کامل برای ادامه پیشرفت نظام سیاسی و انقلاب اسلامی مطرح کرده‌اند. دلایل مطالعه اندیشه‌های امام خمینی از منظر ایشان جامعیت مکتب امام و ترسیم نقشه انقلاب می‌باشد و همچنین ایشان به خطرات جدایی مردم از خطوط امام می‌پردازد. و آن را خطر جدی معرفی می‌کند. که در موارد ذیل آمده است. ضمن اینکه ایشان تأکید می‌نمایند که باید امام خمینی (ره) را بعنوان یک شاخص و محور برای رسیدن به اهداف نظام سیاسی و انقلاب اسلامی قرار داد. مقام معظم رهبری ارزشهای انقلابی را از ارزشهای اسلامی جدا نکرده‌اند و ایشان در خصوص ارتباط این مقوله فرمودند: «البته ارزشهای انقلابی از ارزشهای اسلامی به هیچ وجه تفکیک پذیر نیست، اینها باهم یکی است. کسی نمی‌تواند بگوید من مسلمانم، اما اسلام را قبول ندارم. امروز زنده ترین تپشهای انقلابی در اینجا است: بسیج کننده ترین نیروهای مردمی، این انقلاب است» (سخنرانی مقام معظم رهبری در جمع دانشجویان، ۱۳۶۸/۰۳/۲۳).

۳ تحلیل مضمون اهمیت معنویت و خود سازی از منظر رهبر معظم انقلاب از سخنرانی‌های سالیانه ۱۴ خرداد

حضرت امام، همان‌طور که خودشان فردی پرهیزگار و عارف بودند و پس از سال‌ها خودسازی و کسب معارف عالی و نیل به درجات والای انسانی و اخلاقی، نهضت اسلامی ایران را شروع کردند، لذا همواره بر خودسازی و تزکیه نفس تأکید فراوان دارند. با مطالعه در آرای ایشان می‌توان دریافت که عدم تزکیه و خودسازی را عامل بسیاری از مشکلات

مسلمانان و ظلم کردن و پذیرش ظلم را هم نتیجه همین مسأله می‌دانند. لذا یکی دیگر از مؤلفه‌هایی که در نگاه حضرت امام نسبت به بیداری و مقابله با ظلم دیده می‌شود این است که ایشان بی‌تفاوتی نسبت به ظلم و خودظلم کردن را نتیجه عدم تزکیه و خودسازی افراد می‌دانند و تزکیه را مقدمه نفی ظلم می‌دانند. مقام معظم رهبری بارها در جمع دانشجویان و قشر جوان کشور نسبت به خودسازی تاکید فرمودند و تقویت روحیه انقلابی را در گرو معنویت‌گرایی دانسته‌اند: «ما بعنوان کسانی که بار سنگین هدایت بشر و نجات انسان را بر دوش گرفته ایم باید نفسهای خودمان را اصلاح کنیم. ما اول باید خودمان را اصلاح کنیم هر کسی که به اسلام و انقلاب دلبسته تر است باید برای اصلاح نفس خود عازم‌تر و جدی‌تر باشد هر کسی از وضع دنیا از این زورگوییها و خباثتها و رذالتهایی قدرتها و عربده کشها و قداره بندهای جهان انجام می‌دهند، بیشتر ناراحت است باید بیشتر به خود پردازد و خود را اصلاح کند، این وضعی امروز در دنیا است از این لنگی است» (دیدار جمعی از اساتید و دانشجویان با مقام معظم رهبری، ۱۳۶۹/۵/۲۴).

تزکیه، ذکر اسم الله و صلوه، اینها مراتبی است، اگر ما به این رسیده بودیم، نه حال انفعالی پیدا می‌کردیم برای پذیرش ظلم و نه ظالم بودیم. همه از این است که تزکیه نشدیم. دولت ما تزکیه نشدند و نخواهند شد - مگر خدا عنایت کند - و ظالمند. ملت‌هایی هم که تزکیه نشده‌اند، بار ظلم را به دوش می‌گیرند». (صحیفه امام، جلد ۸: ۴۹۹). با توجه به روش تحلیل مضمون که در این پژوهش معنویت‌گرایی و روحیه انقلابی و خودسازی به شاخصهای زیر به عنوان مضامین فراگیر از اندیشه‌های سیاسی امام خمینی (ره) در سخنرانی سالیانه مقام معظم رهبری در ۱۴ خرداد استخراج گردید.

در جدول ذیل بر اساس اولین اقدام در روش تحلیل مضمون که همان خردکردن و استخراج مطالب مرتبط با موضوع (نقل قول) می‌باشد پرداخته ایم و در ادامه مضمون پایه ای نقل قول بیان شده است.

از نقل قولهای جدول ذیل این پیام دریافت خواهد شد که معنویت و خودسازی و توکل به خداوند متعال و اسلامی بودن محض انقلاب، با سیاستمداری دینی و انقلابی، زمینه ساز آغاز نظام اسلامی بوده و این یک حقیقت بسیار مهمی است که نقش بی بدیلی در آغاز حرکت انقلابی داشته است و در گام دوم انقلاب نیز باید مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

از نقل قول به مضمون پایه ای

۱	رد پای انقلاب بزرگ اسلامی معنویت است و این معنویت، اولین پیام این انقلاب و امام معنوی است.؛ امامی که خود یک انسان والا و معنوی، عارف، فقیه، دین شناس، متتبعبد و قائم باللیل بود ۱۳۷۴/۰۳/۱۴	نقش معنویت امام در پیروزی انقلاب اسلامی
۲	این سرچشمه ای که او با ایمان عظیم و با توکل و اخلاص خود به جریان انداخته بود، همچنان جاری ماند و ثابت شد پایه ای که امام در این کشور چیده است، ماندگار است و به اشخاص وابسته نیست ۱۳۷۷/۰۳/۱۴	ماندگاری این نظام وابسته به معنویت و اخلاص امام بوده است
۳	یکی از اصول امام اتکال به کمک الهی، اعتماد به صدق وعدهی الهی، و نقطه‌ی مقابل، بی‌اعتمادی به قدرتهای مستکبر و زورگوی جهانی است؛ ۱۳۹۴/۰۳/۱۴	توکل به خداوند متعال و متکی بودن به خود
۴	عمل صالح امام، پایه ریزی حکومت اسلام و نظام اسلامی بود. خوب است برادران و خواهران ارجمند توجه کنند، تا این اهمیت و عظمتی که عمل صالح امام از آن برخوردار است، به درستی در ذهن آنان بنشیند. ۱۳۷۳/۰۳/۱۴	عمل صالح و معنویت زمینه ساز نظام اسلامی است
۵	اما به فضل الهی، خدای متعال نعمت خودش را بر این مرد بزرگ، منحصر به دوران حیات او نکرد؛ بعد از وفات او هم، بر الهی و نعمت الهی بر او جریان یافت و این سرچشمه ای که او با ایمان عظیم و با توکل و اخلاص خود به جریان انداخته بود، همچنان جاری ماند و ثابت شد پایه ای که امام در این کشور چیده است، ماندگار است و به اشخاص وابسته نیست. ۱۳۷۷/۰۳/۱۴	ماندگاری این نظام وابسته به معنویت و اخلاص امام بوده است
۶	* وجهه جهانی و بین المللی انقلاب، عبارت از پیام معنویت در سطح جهان است. دنیا غرق در مادیت است. دستهای سردمداران و شبکه های اختاپوسی مادی، از یکی دو قرن پیش، دنیا را به سوی مادیگری سوق داده و ملتها را در منجلاب مادیگری غرق کرده است. ۱۳۷۴/۳/۱۴	در دنیای مادی امام با معنویت توانست انقلاب بزرگی ایجاد کند
۷	امام بزرگوار، با همه وجود، از اسلام دم زد ۱۳۷۷/۰۳/۱۴	اسلامی بودن محض انقلاب ایران
۸	در دوران حکومت، یک چهره، چهره رهبر و زمامدار است؛ یک چهره، چهره یک زاهد و عارف ۱۳۷۸/۰۳/۱۴	سیاست مداری دینی و انقلابی
۹	سر موفقیت امام این بود که صریح و بدون پرده پوشی، اسلام را روی دست گرفت و اعلام کرد من می خواهم برای اسلام کار کنم و همه چیز در سایه اسلام است. ۱۳۷۸/۰۳/۱۴	شجاعت و صراحت امام در اسلامی نامیدن انقلاب
۱۰	امام بزرگوار با پرچم هدایت اسلامی آمد؛ لذا اصول امام، اصول اسلامی است؛ عدالت امام، عدالت اسلامی است؛ مردم سالاری امام، مردم سالاری اسلامی است ۱۳۸۱/۰۳/۱۴	اسلامی بودن امام در همه ابعاد

۱۱	امام بر روی اسلام تکیه کرد؛ به اسم اسلام قانع نشد؛ بر این اصرار ورزید که باید قوا بین اسلامی در تمام گوشه و کنار دستگاه‌های دولتی و حکومتی حاکم شود. ۱۳۸۰/۰۳/۱۴	اسلامی شدن حاکمان و حکومتها
۱۲	امام بزرگوار ما مصداق این آیه‌ی شریفه بود که «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا»؛ هدف او، هدف الهی؛ رفتار او، رفتار ایمانی؛ و عمل او، عمل صالح ۱۳۸۶/۰۳/۱۴	دینی بودن و اسلامی بودن امام
۱۳	یکی از این خطوط این است که در مکتب سیاسی امام، معنویت با سیاست در هم تنیده است. در مکتب سیاسی امام، معنویت از سیاست جدا نیست؛ سیاست و عرفان، سیاست و اخلاق ۱۳۸۸/۰۳/۱۴	عدم جدایی دین و سیاست
۱۴	امام بزرگوار ما صرفاً با تکیه‌ی بر عوامل مادی و ظواهر مادی، راه خود را پی نمیگرفت؛ اهل ارتباط با خدا، اهل سلوک معنوی، اهل توجه و تذکر و خشوع و ذکر بود؛ به کمک الهی باور داشت؛ امید او به خدای متعال، امید پایان‌پذیری بود ۱۳۹۰/۰۳/۱۴	ارتباط مستقیم انقلاب با معنویت امام
۱۵	امام در طول حیات، چه در حوزه‌ی علم و تدریس، چه در دوران مبارزه‌ی دشوار، و چه در حوزه‌ی مدیریت و حاکمیت، در همه‌ی اینها مصداق «و تَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ» بود. ۱۳۹۱/۰۳/۱۴	امام و توکل به خداوند متعال معنویت
۱۶	امام بزرگوار ما شریعت اسلامی را که روح جمهوری اسلامی است، مورد تکیه قرار داده است ۱۳۹۳/۰۳/۱۴	روح جمهوری اسلامی شریعت اسلامی است
۱۷	کار بزرگ دومی که امام بزرگوار انجام داد، ایجاد یک حکومت و نظامی بر اساس اسلام بود که این هم در تاریخ کشور ما بلکه بعد از صدر اسلام در تاریخ کل اسلام بیسابقه بود ۱۳۹۴/۰۳/۱۴	ایجاد نظامی مبتنی بر اسلام بعد از صدر اسلام
۱۸	امام عملاً نشان داد که اسلام سیاسی، همان اسلام معنوی است.	اسلامیت و توأم بودن دین با سیاست
۱۹	امام عظیم‌الشان ما در دنیای اسلام این را نشان داد که فقه اسلام (یعنی مقررات اداره‌ی مردم) در کنار فلسفه اسلام (یعنی تفکر روشن بینانه و عمیق و استدلالی) و عرفان اسلام (یعنی زهد و انقطاع الی الله و دامن برچیدن از هواهای نفسانی) چه معجزه بزرگی می‌تواند بیافریند. ۱۳۸۲/۰۳/۱۴	نقش آفرینی فقه و فلسفه و عرفان در کنار یکدیگر در جامعه اسلامی
۲۰	... امام اهل مجاهدت فی سبیل الله بود؛ اینها عوامل جاذبه‌ی امام است. این خصوصیات در امام مجتمع شده بود؛ هر کسی با این خصوصیات باشد، دلها به سمت او جذب میشود؛ اینها همان عمل صالحی است که خدای متعال میفرماید: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا؛ (۲) این وعده‌ی الهی است؛ این محبت‌ها هم محبت‌های الهی است، محبت‌های تبلیغی و تحمیلی و تلقینی نیست؛ کار خدا است، دست خدا است. ۱۳۹۸/۰۳/۱۴	ایجاد جاذبه الهی از طریق ترویج فرهنگ جهاد و ایثار

۲۱	{امام راحل همچون امیر مومنان(ع)} از یک طرف، «صلابت و ایستادگی و شدت» در برابر هر حرکت باطل و در برابر ظالمان و طغیانگران، و از طرف دیگر، «لطف و رقت» در مواجهه با یاد الهی و همچنین در برابر مظلومان و محرومان و مستضعفان. ۱۳۹۷/۰۳/۱۴	نقش معنویت در ایستادگی در برابر ظالمان و دفاع از ستمدیدگان
۲۲	بخشی از جذابیتهای امام مربوط به اصولی بود که امام ارائه می کرد. مثلاً از جمله ی چیزهایی که امام به مردم ارائه میکرد، اسلام بود؛ اسلام ناب، اسلام ناب محمدی. اسلام ناب یعنی اسلامی که نه اسیر و پابند تحجر است، نه اسیر و پابند التقاط (۲) است. در دورانی که هم تحجر وجود داشت، هم التقاط وجود داشت، امام، اسلام ناب را مطرح کرد؛ این برای جوان مسلمان، جذاب بود. ۱۳۹۶/۰۳/۱۴	تبیین و برجسته سازی اسلام ناب در مقابل اسلام التقاطی و متحجر
۲۳	امام دارای این صفات بود، صفت عبودیت؛ اهل خشوع بود، اهل تضرع بود، اهل دعا بود یعنی مؤمن متعبد انقلابی؛ ۱۳۹۵/۳/۱۴	پیوند بندگی خدا و انقلابی گری

مضامین پایه ای سازمان دهنده:

در مرحله بعدی و در جدول ذیل ما باید از مضامین پایه ای بدست آمده به مضامین سازمان دهنده برسیم لذا هدفمند جملاتی را که از نظر مفهومی بیانگر مضامین مشترک بوده اند را بررسی و به سه مضمون سازمان دهنده دست یافته ایم و این مضامین به کار ساز بودن و اثر گذار بودن معنویت و خود سازی در مرحله اول انقلاب اشاره شده است مواردی همچون : شاخصه های اصلی انقلاب معنویت و اتکال به خداوند متعال می باشد، اسلامی بودن ار شاخصه های اصلی امام بزرگوار است، انقلاب ارتباط مستقیم با معنویت امام داشته است.

از مضامین پایه ۱ ه مضامین فراگیر

ردیف	مضامین پایه ای	امین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۱	نقش معنویت امام در پیروزی انقلاب اسلامی	یکی از شاخصه های اصلی انقلاب معنویت و اتکال به خداوند متعال می باشد	انقلاب اسلامی ایران تنها انقلابی است که با رهبری و حاکمیت دینی و معنوی و الگوپذیری کامل از اسلام ناب محمدی شکل گرفت و با پرداختن به معنویت و خودسازی برای ایجاد یک انقلاب توانست بعنوان یک الگو در جهان اسلام مطرح گردد
۲	ماندگاری این نظام وابسته به معنویت و اخلاص امام بوده است		
۳	پیوند بندگی خدا و انقلابی گری		
۴	توکل به خداوند متعال و متکی بودن به خود		
۵	عمل صالح و معنویت زمینه ساز نظام اسلامی است		
۶	ماندگاری این نظام وابسته به معنویت و اخلاص امام بوده است		
۷	در دنیای مادی امام با معنویت توانست انقلاب بزرگی ایجاد کند		

ردیف	مضامین پایه ای	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
۸	اسلامی بودن محض انقلاب ایران	اسلامی بودن از شاخصه های اصلی امام	انقلاب اسلامی ایران تنها انقلابی است که با رهبری و حاکمیت دینی و معنوی و الگوپذیری کامل از اسلام ناب محمدی شکل گرفت و با پرداختن به معنویت و خودسازی برای ایجاد یک انقلاب توانست بعنوان یک الگو در جهان اسلام مطرح گردد
۹	سیاست مداری دینی و انقلابی		
۱۰	شجاعت و صراحت امام در اسلامی نامیدن انقلاب		
۱۱	اسلامی بودن امام در همه ابعاد		
۱۲	اسلامی شدن حاکمان و حکومتها		
۱۳	دینی بودن و اسلامی بودن امام		
۱۴	نقش معنویت در ایستادگی در برابر ظالمان و دفاع از ستمدیدگان		
۱۵	تبیین و برجسته سازی اسلام ناب در مقابل اسلام التقاطی و متحجر		
۱۶	عدم جدایی دین و سیاست	انقلاب ارتباط مستقیم با معنویت امام داشته است	
۱۷	ارتباط مستقیم انقلاب با معنویت امام		
۱۸	امام و توکل به خداوند متعال معنویت		
۱۹	اسلامیت و توأم بودن دین با سیاست		
۲۰	نقش آفرینی فقه و فلسفه و عرفان در کنار یکدیگر در جامعه اسلامی		
۲۱	ایجاد جاذبه الهی از طریق ترویج فرهنگ جهاد و ایثار		

مضامین فراگیر

بعد از آنکه به سه مضامین سازماندهنده رسیدیم در نهایت تلاش بر این است ارتباط مفهومی بین این مضامین برقرار گردد و به مفهوم فراگیر دست پیدا کنیم و نهایتاً به این مضمون فراگیر دست یافته ایم:

انقلاب اسلامی ایران تنها انقلابی است که با رهبری و حاکم دینی و معنوی و الگوپذیری کامل از اسلام ناب محمدی شکل گرفت و پرداختن به معنویت و خودسازی برای ایجاد یک انقلاب بعنوان یک الگو در جهان اسلام مطرح گردد

نتایج حاصله از تحلیل مضمون

با بررسی و تحلیل مضامین مرتبط با معنویت و خود سازی به مضمون ذیل می‌رسیم و آن را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

معنویت به معنی برجسته کردن ارزشهای معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت دهنده‌ی همه‌ی حرکات و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آنها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت می‌سازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند. شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هرچه بیشتر رشد کند برکات بیشتری به بار می‌آورد؛ این، بی‌گمان محتاج جهاد و تلاش است و این تلاش و جهاد، بدون همراهی حکومتها توفیق‌چندانی نخواهد یافت. اخلاق و معنویت، البته با دستور و فرمان به دست نمی‌آید، پس حکومتها نمیتوانند آن را با قدرت قاهره ایجاد کنند، اما اولاً خود باید منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند، و ثانیاً زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند؛ با کانونهای ضد معنویت و اخلاق، به شیوه‌ی معقول بستیزند و خلاصه اجازه ندهند که جهنمی‌ها مردم را با زور و فریب، جهنمی کنند. ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانونهای ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و هم اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می‌بینیم. دستگاه‌های مسئول حکومتی در این باره وظایفی سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و کاملاً مسئولانه صورت گیرد. و این البته به معنی رفع مسئولیت از اشخاص و نهادهای غیرحکومتی نیست. در دوره‌ی پیش رو باید در این باره ها برنامه‌های کوتاه مدت و میان مدت جامعی تنظیم و اجرا شود، ان شاءالله.

انقلاب اسلامی ایران تنها انقلابی است که با رهبری و حاکم دینی و معنوی و الگوپذیری کامل از اسلام ناب محمدی (ص) شکل گرفت.

بررسی و مطالعه شخصیت رهبران سیاسی و شخصیت‌های ارزشی و تاثیر گذار بر فرآیند رشد کشورها نشان می‌دهد که اکثریت این رهبران دارای ابعاد شخصیتی تکامل یافته و چندبعدی نبوده‌اند و صرفاً از برخی ویژگی‌ها و خصوصیات و ارزش‌های انسانی برخوردار بوده‌اند. در این بین امام خمینی (ره) به عنوان یک سیاستمدار و به عنوان یک شخصیت علمی و روحی متعالی دارای ابعاد گوناگون شخصیتی است که از برجستگی‌های ویژه‌ای برخوردار است. بنا به گفته اندیشمندان سیاسی اسلامی بعد از امامان شیعه، شخصیتی که دارای چنین شاخص‌های برجسته باشد، بوجود نیامده است. در طول تاریخ بعد از ائمه اطهار (ع) اندک افرادی را می‌توان یافت که اسلام را با همه‌ی جوانب و در همه‌ی ابعاد آن

(عقاید، اخلاق، احکام، مسائل فردی، ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، مسائل درون مرزی و بین المللی) شناخته باشد و افزون بر مسائل پیش گفته، بینش اجتماعی و شناخت وی از جامعه، وسیع و جامع باشد و با وضع جهان، سیاستمداران، سیاست بازان و دسیسه ها آنان آشنایی کافی داشته باشند. دست سیاست بازان و توطئه گران را از پیش بخواند که چه خواهند کرد؛ یعنی از نظر بینش جهانی و شناخت سردمداران استکبار و زور مندان جهانی، پیش تر و بیشتر از همه بدانند که آن سیاست بازان چه نقشه ای در بر و چه خیالی در سر دارند. در زندگی فردی؛ زاهد پارسا، نمونه ای از زندگی پیشوایان معصوم (ع) بود. در دور اندیشی و دور نگری - نسبت به دشمنان و بیگانگان - با فراست و تیز بین بوده و بتوانند اسلام را آن چنان هست، بشناسند.

اگر کسی بخواهد شخصیت امام را بررسی کند، در خواهد یافت که جوهر شخصیت ایشان «عبودیت» بود. همه ی چیز ها در شعاع عبودیت خدا جلوه می کرد. چه بسیار انسان های برجسته ای که به این راز پی برده بودند ولی آن را به صورت حرکتی و رابطه ای شخصی میان خود و خدا، تلقی می کردند؛ مانند بسیاری از عارفان که شخصیت آنان کم و بیش شناخته شده است. اما امام نه تنها در دلش با خدا ارتباط داشت بلکه در گفتار و پندار، رفتار و کردار فردی، خانوادگی، اجتماعی و حتی بین المللی او «عبودیت» تجسم داشت (مصباح، ۹۲، ۵۶) در تشخیص ابعاد معنوی ایشان، رهبر معظم انقلاب مولفه های ذیل را به عنوان ابعاد معنوی ایشان بر می شمارند:

«امام بزرگوار ما صرفاً با تکیه ی بر عوامل مادی و ظواهر مادی، راه خود را پی نمی گرفت؛ اهل ارتباط با خدا، اهل سلوک معنوی، اهل توجه و تذکر و خشوع و ذکر بود؛ به کمک الهی باور داشت؛ امید او به خدای متعال، امید پایان ناپذیری بود» بیانات ۹۰/۰۳/۱۴ «اما همین انسان، در چهره ز دگی شخصی و خصوصی خود، یک انسان زاهد و عارف و منقطع از دنیاست. البته منظور، دنیای بد است؛ همان چیزی که خود او می گفت دنیای بد، آن چیزی است که در درون شماس. این ظواهر طبیعت زمین و درخت و آسمان و اختراعات و امثال اینها دیای بد نیست. اینها نعمت های خداست؛ باید اینها را آباد کرد» (بیانات مقام معظم رهبری به مناسبت رحلت امام (ره)، ۱۴/۰۳/۱۳۷۸)

اهمیت و جایگاه معنویت و اخلاق در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

یکی از شاخص هایی که رهبر انقلاب در بیانیه گام دوم به عنوان راهبرد و سیاست کلان جمهوری اسلامی ایران مطرح فرمودند، مسئله مبنایی معنویت است. واقعیت این است که معنویت، گمشده قرن حاضر است و جامعه صنعتی زده و تکنولوژیکال بشری در قرون اخیر بیش از گذشته به جای پرداختن به این نیاز مهم بشری، به اهداف پیشرفت اقتصادی و تکنولوژی پرداخته است. رهبری معظم انقلاب، در بیانیه گام دوم به درستی

به این ضرورت که نیاز بشر امروز است پرداخته اند و انقلاب اسلامی را احیاگر معنویت در دنیای نوین معرفی کرده‌اند. درخور توجه است که مطابق اندیشه مقام معظم رهبری به همان نسبت که معنویت در طی چند دهه گذشته نقش اساسی در تداوم انقلاب اسلامی داشته است، در افق پیش رو نیز از اهمیت به مراتب بیشتری برخوردار است و اساساً پیش‌روندگی انقلاب اسلامی نیز به نوعی از برخی جهات تابعی از معنویت و اخلاق است.

معنویت برخاسته از عقلانیت

در بیانیه گام دوم معنویت برخاسته از عقلانیت را به عنوان محور پیشرفت انقلاب و حرکت پیش رو مطرح می‌سازند. انسان تا در حریم و حصاری از معنویت قرار نگیرد، نمی‌تواند حرکتی الهی کند که ندای آن «الی ربهم یرجعون» است و این نقطه تمایز تمدن اسلامی نوین در مقابل تمدن شیطانی غرب است که بر محور غرور برخاسته از رفاه و شادی ای ظاهری انسان شکل گرفته است و ندای «انا ربکم الاعلی» فرعونی سر می‌دهد. انقلاب اسلامی با نظریه ولایت فقیه ارائه‌دهنده نوعی از معنویت اجتماعی به جهان معاصر است که بر قرائت شیعی بر مدار فقه می‌چرخد. در واقع بیانیه گام دوم انقلاب جمع بین معنویت و اخلاق بوده و به دنبال تثبیت فضائل اخلاقی و جایگاه معنوی انسان است. شالوده اصلی این بیانیه، معنویت توحیدگرای اجتماعی است. معنویت برآمده از فقه و عرفان اسلامی، البته عرفانی که آبشخور عقلانی داشته و منبعث از وحی الهی است. عرفانی که تمام دعوت‌ها و کشش‌های الهی و به سوی پروردگار با کنترل غرایز انسانی و هدایت آن‌ها است. معنویت که امروز گمشده بشر و انسان قرن بیست و یکم در تکاپوی یافتن آن است و بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ترسیم‌کننده و جهت‌دهنده و سرعت بخش به آن است. در مورد چرایی رابط‌های میان عقلانیت و معنویت است. از آنجا که عقلانیت در نگاه اسلامی آن، صرفاً تکیه بر تجربیات و عوامل مادی ندارد بلکه یک بُعد مهم آن مسئله ماوراء، اراده و سنت‌های الهی و عوامل معنوی است، ارتباط بین معنویت و عقلانیت هویدا می‌شود. برای نظرکننده در آیات و روایات این پیوند میان عقلانیت و معنویت، و نفی جدایی این دو از یکدیگر کاملاً مشهود و بارز است. در نظام فکری رهبر انقلاب نیز جدایی بُعد معنویت از محاسبات روزمره و دنیوی یک خطای محاسباتی محسوب می‌شود. نکته‌ی قابل ذکر در این قسمت این است که مراد از معنویت؛ اخلاص، توکل، اعتقاد به عالم ملکوت و ماوراء، اراده و مشیت الهی در امور، تکلیف‌مداری، اهل توسل بودن، اهل استمداد از خدا بودن، اهل عبادت و پایبندی به شریعت بودن است که این موارد از بیانات رهبری معظم انقلاب استخراج می‌شود. معنویت در اینجا معنویت منهای دین‌داری و شریعت یا به عبارتی معنویت سکولار همان‌ونه که برخی روشنفکران دینی ادعا

کرده‌اند نیست چرا که در حقیقت، معنویت منهای دین‌داری و شریعت، معنویت محسوب نمی‌گردد. از آنجایی که شکل‌گیری این انقلاب و از بین رفتن نظام شاهنشاهی و سلطه ارتباط مستقیمی با اسلامیت و معنویت امام خمینی رحمه الله داشته و همچنین تشکیل جمهوری بدون اسلامیت و خودسازی امکان‌پذیر نمی‌باشد و نظام جمهوری اسلامی به تکامل نمی‌رسد جز با اتکا به معنویت و خودسازی. و لذا مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی بیان می‌دارند که: «انقلاب اسلامی و نظام برخاسته از آن، از نقطه صفر آغاز شد؛ اولاً: همه چیز علیه ما بود، چه رژیم فاسد طاغوت که علاوه بر وابستگی و فساد و استبداد و کودتایی بودن، اولین رژیم سلطنتی در ایران بود که به دست بیگانه - و نه به زور شمشیر خود - بر سر کار آمده بود، و چه دولت آمریکا و برخی دیگر از دولتهای غربی، و چه وضع بشدت نابسامان داخلی و عقب افتادگی شرم آور در علم و فناوری و سیاست و معنویت و هر فضیلت دیگر» (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

هیچ تجربه‌ی پیشینی و راه طی شده‌ای در برابر ما وجود نداشت. بدیهی است که قیامهای مارکسیستی و امثال آن نمیتوانست برای انقلابی که از متن ایمان و معرفت اسلامی پدید آمده است، الگو محسوب شود. انقلابیون اسلامی بدون سرمشق و تجربه آغاز کردند و ترکیب جمهوریّت و اسلامیت و ابزارهای تشکیل و پیشرفت آن، جز با هدایت الهی و قلب نورانی و اندیشه‌ی بزرگ امام خمینی، به دست نیامد. و این نخستین درخشش انقلاب بود. شروع گام دوم انقلاب یک قدم اولی نیز دارد و آن خودسازی و معنویت میباشد و این امر باید در گام دوم انقلاب تقویت شود و یکی از معیارهای اصلی به جهت جامعه‌پردازی و تمدن اسلامی میباشد. مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی در این خصوص بیان می‌دارند که: «اینک در آغاز فصل جدیدی از زندگی جمهوری اسلامی، این بنده ناچیز مایلم با جوانان عزیزم، نسلی که پا به میدان عمل میگذازد تا بخش دیگری از جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ را آغاز کند، سخن بگویم. سخن اول درباره‌ی گذشته است. عزیزان نادانسته‌ها را جز با تجربه‌ی خود یا گوش سپردن به تجربه‌ی دیگران نمیتوان دانست. بسیاری از آنچه را ما دیده و آزموده ایم، نسل شما هنوز نیازموده و ندیده است. ما دیده ایم و شما خواهید دید. دهه‌های آینده دهه‌های شما است و شما باید که باید کار آزموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نافده) است، نزدیک کنید. برای برداشتن گام‌های استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس گرفت؛ اگر از این راهبرد غفلت شود، دروازه‌های حقیقت خواهند نشست و آینده مورد تهدیدها ناشناخته قرار خواهد گرفت. دشمنان انقلاب با انگیزه‌های قوی، تحریف و دروغ‌پردازی درباره‌ی گذشته و حتی زمان حال را

دنبال می‌کنند و از پول و همه‌ی ابزارها برای آن بهره می‌رند. رهزنان فکر و عقیده و آگاهی بسیاری را از دشمن و پیاده نظامش نمی‌توان شنید.» (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

عیار معنویت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه بگونه‌ای چشمگیر افزایش داد

باید بیان داشت که هر چند در بدایت امر معنویت و اخلاق یک مسئله عقیدتی است که نیازمند عینیت یافتگی آن در سطح فردی است منتها در مرحله بعد پدیدار شدن کیفی آن در سپهر محیط اجتماعی اهمیت بیشتری دارد. رهبر معظم انقلاب اسلامی در این خصوص بیان می‌دارند که: «این پدیده‌ی مبارک را رفتار و منش حضرت امام خمینی در طول دوران مبارزه و پس از پیروزی انقلاب، بیش از هر چیز رواج داد؛ آن انسان معنوی و عارف و وارسته از پیرایه‌های مادی، در رأس کشوری قرار گرفت که مایه‌های ایمان مردمش بسی ریشه دار و عمیق بود. هرچند دست تطاول تبلیغات مروج فساد و بی‌بندوباری در طول دوران پهلوی‌ها به آن ضربه‌های سخت زده و لجنزاری از آلودگی اخلاقی غربی را به درون زندگی مردم متوسط و بخصوص جوانان کشانده بود، ولی رویکرد دینی و اخلاقی در جمهوری اسلامی، دل‌های مستعد و نورانی بویژه جوانان را مجذوب کرد و فضا به سود دین و اخلاق دگرگون شد. مجاهدت‌های جوانان در میدان‌های سخت از جمله دفاع مقدس، با ذکر و دعا و روحیه‌ی برادری و ایثار همراه شد و ماجراهای صدر اسلام را زنده و نمایان در برابر چشم همه نهاد. پدران و مادران و همسران با احساس وظیفه‌ی دینی از عزیزان خود که به جبهه‌های گوناگون جهاد می‌شتافتند دل‌کنند و سپس، آنگاه که با پیکر خون‌آلود یا جسم آسیب‌دیده‌ی آنان روبه‌رو شدند، مصیبت را با شکر همراه کردند. مساجد و فضاهای دینی رونقی بی‌سابقه گرفت. صف نوبت برای اعتکاف از هزاران جوان و استاد و دانشجو و زن و مرد و صف نوبت برای اردوهای جهادی و جهاد سازندگی و بسیج سازندگی از هزاران جوان داوطلب و فداکار آکنده شد. نماز و حج و روزه داری و پیاده روی زیارت و مراسم گوناگون دینی و انفاقات و صدقات واجب و مستحب در همه جا بویژه میان جوانان رونق یافت و تا امروز، روزه بیشتر و باکیفیت‌تر شده است. و اینها همه در دورانی اتفاق افتاده که سقوط اخلاقی روزافزون غرب و پیروانش و تبلیغات پُرحجم آنان برای کشاندن مرد و زن به لجنزارهای فساد، اخلاق و معنویت را در بخشهای عمده‌ی عالم منزوی کرده است؛ و این معجزه‌های دیگر از انقلاب و نظام اسلامی فعال و پیشرو است» (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

نقش معنویت در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی و بیانیه گام دوم

تأمل در اندیشه مقام معظم رهبری نشانگر این است که معنویت نقش مبنایی در آینده انقلاب اسلامی دارد و بدون معنویت اساساً زیست فردی، خودسازی و تمدن سازی نیز ناقص خواهد بود. معظم له در این خصوص بیان می دارند که: «انسان نمی تواند بدون معنویت دوام آورد. تمدن منهای معنویت برای بشر همانند خشکی برای ماهی است که زندگی در آن محال است. انسان معاصر، با گذشت چند قرن معنویت ستیزی، امروز، تشنه و آشفته، همچون قحطی زدگان به سنت های معنوی و ابعاد عرفانی ادیان پناه آورده و هر کس بخشی از آن را برگرفته و گروهی را گرد خویش آورده است. انقلاب اسلامی ایران در این روزگار با طرحی تازه برای زندگی و تمدن بشری پا به عرصه ی وجود گذاشت و آمد تا انسان را به راه راست معنویت و حیات طیبه رهنمون شود. در این راه توفیق یافت که با نیروی برتر معنوی بر نیروهای سلطه گر حیات دنیا و تمدن مادی غلبه کند و امکانات و موقعیت شایسته ای را در جهان به دست آورد. امروزه، چشم ها و گوش های فراوانی به سوی آن گشوده شده اند تا پیام آن را دریافت کنند. در این شرایط مهیا، گویی شیوه ای مناسب و زبانی شیوا برای ارایه ی معنویت اسلامی به کار گرفته نشده است. ما در انقلاب اسلامی به سرعت توانستیم به ابزارها، امکانات و موقعیت مناسب دست یابیم، اما در ارایه ی الگوی زندگی معنوی و ابلاغ پیام معنوی اسلام به کندی و تأخیر دچار شده ایم» (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲). ظرفیت نامتناهی انسان، در صورتی که در راستای معرفت و عبودیت جریان یابد و شکوفا شود به دستیابی انسان به مبنای ایمان و عمل صالح می انجامد (مظاهری سیف، ۱۳۸۵، ص ۱۰۹). از آن سو، اگر این استعداد متعالی و نامحدود انسانی به سطوح پست زندگی و هستی معطوف گردد، حیات دنیا شکل می گیرد.

نتیجه گیری

انقلاب اسلامی ایران تنها انقلابی است که با رهبری و حاکمیت دینی و معنوی و الگوپذیری کامل از اسلام ناب محمدی شکل گرفت و با پرداختن به معنویت و خودسازی برای ایجاد یک انقلاب توانست بعنوان یک الگو در جهان اسلام مطرح گردد. ماهیت و حقیقت انقلاب اسلامی، گذر از حیات دنیا به حیات طیبه است. برای این تحوّل باید در متن حیات دنیا طبقه سومی شکل بگیرد که نه سلطه گر باشد و نه سلطه پذیر. خط سومی که در این میان کشیده شده و نظام حیات دنیا را متزلزل می کند، خط مجاهدان است. نجات معنویت از دام سلطه گران در چهارچوب مبانی، اهداف و ارزش های انقلاب اسلامی میسر و ضروری است. در آیین و اندیشه ی امام خمینی (ره)، عرفانی معرفتی شده که جامع شاخص های بالا بوده و در نهایت پویایی، جذابیت، تحوّل آفرینی و تمدن سازی

قرار دارد. این دقیقاً همان چیزی است که انسان روزگار ما تشنه آن است. یکی از شاخص‌هایی که رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم به عنوان راهبرد و سیاست کلان جمهوری اسلامی ایران مطرح فرموده‌اند، مقوله «معنویت» است. حقیقت این است که معنویت، گم‌شده قرن حاضر است و جامعه صنعتی زده و تکنولوژیکال بشری در قرون اخیر بیش از گذشته به جای پرداختن به این نیاز مهم بشری، به اهداف پیشرفت اقتصادی و تکنولوژی پرداخته است. معنویت در ارتباط‌های پنج‌گانه تجلی می‌یابد: ارتباط انسان با خدا؛ ارتباط انسان با خود؛ ارتباط انسان با جامعه؛ ارتباط انسان با جهان و ارتباط انسان متکامل با انسان کامل. تحلیل مضمون بیانات مقام معظم رهبری در مراسم‌های سالگرد رحلت امام (ره) از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۸ و بیان و تبیین ماهیت و معنای معنویت در کنار عرصه‌های سلوک معنوی بر محور بینش و دانش مقام معظم رهبری می‌تواند در تولید، توسعه و تعمیق بینش معنوی و گرایش صائب و کنش صادق معنوی نقش برجسته و گره‌گشایی داشته باشد. با توجه به اینکه اولویت در بیانیه گام دوم، خودسازی و بعد جامعه‌پردازی و تمدن اسلامی است، بر این اساس لازم است در جامعه‌ی اسلامی ایران و به ویژه با تکیه و استناد به بیانیه گام دوم انقلاب، نمونه‌ای از این عرفان کارآمد ارایه شود تا به تدریج جان‌های مردمان به سوی این جاری زلال متوجه گردد و بتوانند از گوارای آن سیراب شده و سراب‌ها را باز شناسند. در بیانیه گام دوم انقلاب، معنویت برخاسته از عقلانیت به عنوان محور پیشرفت انقلاب و حرکت پیش رو مطرح شده است. قدم اول گام دوم، خودسازی و معنویت است و این امر باید در این مرحله تقویت شود و یکی از معیارهای اصلی به جهت جامعه‌پردازی و تمدن اسلامی می‌باشد. رهبری معظم انقلاب، در بیانیه گام دوم به درستی به این ضرورت که نیاز بشر امروز است پرداخته‌اند و انقلاب اسلامی را احیاگر معنویت در دنیای نوین معرفی کرده‌اند. بنابراین تحلیل دقیق و جامع این بیانیه و توجه به الگوی اندیشه‌ای و جریان ساز مقام معظم رهبری در این راستا می‌تواند در توسعه و تعمیق این فرهنگ به عنوان نیاز اساسی جامعه امروز جامعه جهانی و حرکت به سوی تمدن نوین اسلامی بسیار موثر و کارگشا باشد.

منابع

۱. خمینی، روح الله (۱۳۶۷). *صحیفه امام*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س). جلد ۸، ص ۴۹۹.
۲. خمینی، روح الله (۱۳۶۷). *صحیفه امام*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س). جلد ۱۰، صص ۱۲۲ و ۱۲۳.
۳. خواجه سروی و همکاران (۱۳۹۳)، *مؤلفه های اصلی تمدن سازی انقلاب اسلامی (۱) تاکید بر نقش عقلانیت، معنویت و علم گرایی*، نشریه پژوهش های انقلاب اسلامی، پیاپی ۱۱.
۴. رمضانی، صدیقه و همکاران (۱۳۹۷)، *علل و زمینه های گرایش به معنویت گرایی جدید در ایران (مطالعه شهر تهران)*، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، سال ۲۵، شماره ۸۳، ص ۱۵۹ تا ۱۹۲.
۵. شیخ زاده، محمد و دیگران (۱۳۹۰). *تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کار آمد برای تبیین الگوهای موجود در داده های کیفی در اندیشه مدیریت*، صص ۱۵۱-۱۹۸.
۶. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۶۹/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۷. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۰/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۸. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۱/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۹. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۲/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۱۰. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۳/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۱۱. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۴/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۱۲. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۵/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۱۳. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۶/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۱۴. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۷/۳/۱۴، Khamenei.ir.
۱۵. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸/۳/۱۴، Khamenei.ir.

۱۶. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۷۹/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۱۷. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۰/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۱۸. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۱/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۱۹. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۲/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۰. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۳/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۱. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۴/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۲. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۵/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۳. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۶/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۴. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۷/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۵. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۶. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۷. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۸. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۱/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۲۹. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۲/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۳۰. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۳/۳/۱۴،
Khamenei.ir
۳۱. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۴/۳/۱۴،
Khamenei.ir

۳۲. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۵/۳/۱۴، Khamenei.ir
۳۳. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۶/۳/۱۴، Khamenei.ir
۳۴. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۸/۳/۱۴، Khamenei.ir
۳۵. خامنه ای، سیدعلی، سخنرانی به مناسبت سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۳۹۸/۳/۱۴، Khamenei.ir
۳۶. مظاهری سیف، حمیدرضا (۱۳۸۴). *فطرت محجوب و معنویت ممسوخ، حدیث عشق و فطرت*، مجموعه مقالات همایش آیت الله شاه آبادی.
۳۷. مظاهری سیف، حمیدرضا (۱۳۸۵). *تحلیل حیات طیبه از دیدگاه قرآن کریم*، ماهنامه معرفت، ص ۱۰۹.
۳۸. مظاهری سیف، حمیدرضا (۱۳۸۵)، *اهداف انقلاب و رسالت نسل سوم*، هفته نامه پگاه حوزه.
۳۹. مظاهری سیف، حمیدرضا (۱۳۸۴)، *عرفان پست مدرن و دکترین مهدویت در دوران معاصر با رویکرد عرفانی*، فصلنامه انتظار، شماره ۱۷.
۴۰. معاونت فرهنگی تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم www.balagh.ir
۴۱. محمد جواد رودگر، <http://pajoohe.ir>